

quicquid necessarium est ad integre resarcendam divinam injuriam homo praestat, re vera non consequitur liberationem a culpa et peccato per remissionem et condonationem Dei, sed ipse a se illud expellit per condignam satisfactionem. Et hoc reputamus magnum inconveniens, considerato modo loquendi Scripturæ et Patrum, ut in cap. præced. late ponderavimus, et aliquid statim addemus. Nam hoc primum inconveniens ex secundo declaratur, quod ex illa responsione non vitatur; nam, licet Deus gratis remittat aliquam particularem poenam peccato debitam, nihilominus, absolute loquendo, non remittet gratis culpam, et injuriam sibi factam, sed per condignam recompensationem, quod ad justitiam spectat. Et declaratur a contrario, nam, licet Deus in pœnitentia gratis remittat peccata, absolute loquendo, quia remittit culpas eorum, nihilominus postea non remittit reatum poenæ temporalis gratis, sed per condignam satisfactionem. Ergo a contrario, licet prius remittat gratis aliquam poenam, si postea non remittit culpam, nisi per condignam satisfactionem, non remittit illam gratis, sed ex justitia illam tollit. Illatio est clara ex paritate rationis, et declaratur amplius, quia, postquam peccator recipit auxilium sanctæ cognitionis seu inspirationis, per quam gratiam pœna peccati sibi remittitur, simpliciter manet in peccato, et tota peccati culpa in eo perseverat; ergo illa postea non remittitur gratis, sed per justitiam tollitur, vel potius per ipsammet sanctificationem deletur.

31. *Inconveniens non tollitur per alteram responsionis partem.* — *Mens Tridentini aperitur.* — Neque evitatur hoc inconveniens per alteram partem responsionis, nimurum, peccatum dici gratis remitti, quia non remittitur ex operibus factis viribus naturæ, sed ex contritione facta viribus gratiæ, nam totum id quod viribus gratiæ comparatur, gratis dari censemur, et non ex operibus, juxta phrasim et intentionem Pauli; hæc (inquam) responsio non potest satisfacere. Primo, quia videtur repugnare Concilio Tridentino longe alter explicanti Paulum in dicto cap. 8, dum ait, ideo dici hominem gratis justificari, quia *nihil eorum quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, justificationis gratiam promeretur.* Unde tertio considerandum est loqui Concilium de justificatione propria, ut dicit ipsam infusionem justitiae, seu translationem ab statu peccati ad statum justitiae. Hoc patet, quia non potest loqui (ut quidam volunt) de toto progressu justificationis ab initio vocationis,

cognitionis, ex peccato contractæ, et nihilominus dicere post illam dari gratis justificationem. Neque enim cogitari cum fundamento potest, Concilium fuisse locutum de fide aliqua acquisita; tum quia ecclesiastico more (ut sic dicam), et maxime in doctrina fidei tractando, non dicitur simpliciter fides, nisi illa que est donum Dei; tum etiam quia Concilium dicit in eodem capite fidem esse initium salutis, fundamentum et radicem omnis justificationis, et eodem modo, ac uniformi locutione dicit per fidem non mereri hominem justificationem; loquitur ergo de vera et infusa fide; tum denique quia, cum dicit: *Nihil eorum quæ justificationem præcedunt,* loquitur profecto de his quæ vel semper, vel ordinarie, ac per se loquendo, præcedunt justificationem, et ad illam requiruntur, et quæ antea ipsummet Concilium numeraverat, cap. 6. At fides acquisita nec per se præcedit justificationem, neque Concilium ullam mentionem illius fecerat, sed de illa quam homo, divina gratia excitatus et adjutus, concipit, ut dicit in initio capituli 6; ergo de eadem fide loquitur Concilium in cap. 8. Intellexit ergo, etiamsi præcedat gratia Dei excitans et adjuvans, hominem gratis postea justificationem consequi.

32. *Probatur ex ponderatione Tridentini.* — Secundo, expendo particulam illam *sive opera*, nam sine dubio non loquitur de solis operibus viribus naturæ factis, sed etiam de operibus factis ex fide, et auxilio gratiæ ante justificationem. Primo quidem, quia opera viribus naturæ facta non habent per se ordinem ad justificationem; imo raro solent bona opera præcedere, nisi aliquo modo ex fide et gratia fiant, et licet aliquod interdum præcedat, quasi nihil in negotio justificationis reputatur, et ideo verisimile non est de talibus operibus fuisse Concilium locutum; ergo loquitur de operibus ex gratia procedentibus. Secundo, ordo ipse verborum hoc indicat, ait enim: *Sive fides, sive opera;* præmisit enim fidem, ut subjungeret etiam opera quæ ex illa procedunt, et justificationem antecedunt, et certe videtur alludere ad illa quæ in ordine justificationis posuerat cap. 6 et 7.

33. *Concilium de propria justificatione agit.* — Unde tertio considerandum est loqui Concilium de justificatione propria, ut dicit ipsam infusionem justitiae, seu translationem ab statu peccati ad statum justitiae. Hoc patet, quia non potest loqui (ut quidam volunt) de toto progressu justificationis ab initio vocationis,

usque ad infusionem gratiæ sanctificantis. Primo, quia in hoc progressu includuntur fides, et opera antecedentia remissionem peccati et infusionem justitiae. Concilium autem ibi distinguit justificationem a fide, et a talibus operibus, et a fortiori a vocatione, quæ fidem et pœnitentiam præcedit; ergo nomine justificationis non intellexit totum progressum, sed actionem illam ad quam progressus ille terminatur, et per quam homo ex impio fit justus. Secundo, quia justificationem in hac significatione sumptam descripsérat Concilium in cap. 4, et in cap. 5 dixerat vocationem esse justificationis exordium, et per illam et adjuvantem gratiam hominem se disponere ad suam justificationem. Ubi distinguit justificationem a vocatione, auxiliis et dispositionibus, in quibus progressus ille consistit; ergo per justificationem intelligit ultimam et intrinsecam mutationem ad justitiam, quæ post dispositionem infunditur, ut cap. 6 docet. Unde in 7, in eadem significatione de justificatione loquitur, cum dicit: *Hanc dispositionem justificationis ipsa consequitur*, ut evidenter declarat illam iterum aliter describendo, seu priorem descriptionem magis declarando. Et eodem modo ibi assignat causam justificationis, distinguendo illam a dispositionibus; ergo sine ulla dubitatione in eodem sensu loquitur in cap. 8, dum affirmat justificationem gratis fieri, etiam supposita fide, et dispositionibus præcedentibus illam; ergo ex mente Concilii non recte dicitur justificationis gratis fieri in radice, id est, ratione primi auxiliis gratis dati, inde enim ad summum fieret totum progressum justificationis gratis dari, seu ab exordio gratis inchoari, quod in se verissimum est; sed non est ad mentem Concilii, quia de propria mutatione justificationis loquitur, et dicit gratis dari. At pondérant aliqui Concilium non dixisse: *Nihil eorum quæ justificationem præcedunt, meretur justificationem*, sed dixit: *Nihil meretur gratiam justificationis*, id est, omnem gratiam, quæ ad justificationem datur. Sed frivolum valde est distinguere in verbis Concilii, inter justificationem et gratiam justificationis; nam, cum justificationis voce solam infusionem justitiae cum remissione peccatorum significet, ut ostensum est, per gratiam justificationis nihil aliud intelligere potuit, nisi formam gratiæ, per quam justificamur, neque unquam Concilium illa voce in alia significatione usum est, nec simpliciter prolata in usu Theologorum aliud significat. Valde ergo obscure et

equivoce locutum esset Concilium, si voce illa in alia significatione uteretur. Quod etiam suæ intentioni repugnat, quia sic non ostenderet ipsam justificationem in se gratis fieri, sed vel in primo auxilio, vel in tota collectione gratiarum ad remissionem peccati præcedentium, quod intentioni et discursui ejus repugnat.

34. *De remedio proximisque dispositionibus tractat Concilium.* — Quarto, his addo, sub illis verbis: *Nihil eorum quæ justificationem præcedunt*, includere Concilium, non solum dispositiones remotas, quæ tempore solent justificationem præcedere, sed etiam proximam et ultimam, quæ ordine naturæ antecedit. Primo quidem, quia, juxta modum loquendi, non solum ordinariū et communē, sed etiam ipsius Concilii, illa opera, quæ in eodem instanti cum justificatione concurrunt, quatenus sunt causa ejus, ordine naturæ præcedunt justificationem; ergo comprehenduntur a Concilio sub operibus quæ justificationem præcedunt. Confirmatur, nam idem Concilium, in proximo præcedente cap. 7, dixit justificationem consequi dispositionem, quæ in illo actu consistit; nam comprehendit etiam dispositionem ultimam, ut supra probavi, et latius in sequenti libro ostendetur; si ergo justificatio sequitur dispositionem, profecto dispositio præcedit; ergo comprehenduntur a Concilio, in cap. 8, sub his quæ justificationem præcedunt; ergo etiam post illam dicit justificationem gratis fieri. Nam propositio negativa Concilii universalis est: *Nihil eorum quæ justificationem præcedunt*; ergo neque ultima dispositio, cum illa etiam præcedat.

35. Secundo probatur, quia si Concilium solum remotas dispositiones excluderet, non redderet sufficientem rationem cur justificationem in se, et quoad ipsammet justitiae infusionem, gratis fieret; quia, si ratione ultimæ dispositionis ex condigna satisfactione justificaretur homo, jam justificatio in se non gratis fieret. Tertio, idem Concilium, dicto cap. 7, postquam dixerat: *Hanc dispositionem justificationis ipsa consequitur*, assignando causas ejusdem justificationis, adjungit: *Efficiens vero misericors Deus, qui gratuito ablit, et sanctificat*; ergo, etiam post dispositionem, et auxilium ad illam gratis collatum, forma ipsa gratiæ et justificatio ipsa in se gratis datur; ergo etiam ultima dispositio ad justificationem comprehenditur a Concilio, in cap. 8, sub operibus quæ justificationem non merentur (utique de condigno), quia justificationem præcedunt.

36. *Evasio ad argumentum ex Concilii verbis.* — Non desunt tamen qui respondeant nomine justificationis non intelligere Concilium totum progressum justificationis, ut a nobis satis probatum est, nec vero intelligere solam infusionem habitum cum sola remissione peccatorum, ut nos dicemus, sed intelligere ipsam justificationem totam, quae in instanti fit cum infusione habitum, et cum actibus perfectis contritionis, vel dilectionis, quos necesse est in eodem instanti concurrere, quando justificatio extra sacramentum fit. Et hi consequenter dicunt sub illis verbis: *Nihil eorum quae justificationem precedunt, non comprehendunt contritionem, vel quia illa non praecedit justificationem in illa acceptione sumptam, sed est quasi pars ejus, vel quia (ut ipsi putant) non praecedit infusionem justitiae habitualis, etiam in ratione dispositionis, sed ad illam sequitur tanquam effectus simultaneus, seu duratione æqualis.* Unde concludunt, non obstante doctrina Concilii, posse illam contritionem esse satisfactoriam de condigno, quia hoc non obstat quominus illa justificatione, in dicta significatione sumpta (id est totum hoc, nimurum infusio habitualis justitiae, cum suis actibus), gratis in eo instanti fiat, quia nihil eorum, quod præcessit, potuit illam mereri.

37. *Refellitur evasio.* — Sed hæc evasio nec satisfacit Concilio, nec ad rem ipsam declarandam valet. Primum patet, quia ostensum est Concilium loqui prius de justificatione, condistinguendo illam a dispositione ultima, et prout illam subsequitur; ergo de hac justificatione loquitur in cap. 8, et de eadem dicit gratis dari. Deinde, licet contrito et infuso habitualis justitiae in eodem instanti simul fiant, necesse est fieri cum aliquo ordine causalitatis inter se, et consequenter cum aliquo ordine naturæ, alias per accidens conjungentur, et nulla esset ratio ex parte ipsarum, cur semper simul fieren, sed ex sola voluntate Dei, quod prorsus est irrationalis, et ita a nemine dicitur, ut libro sequenti ex professore videbimus. Vel ergo contrito præcedit ordine naturæ infusionem justitiae, et sic necesse est fateri, juxta intentionem Concilii, illam non inducere meritum vel satisfactionem, ratione cuius ex justitia fiat justificatio quoad infusionem habitum, et remissionem peccati, quia alias non fieret justificatio gratis eo modo quo Concilium declarat; vel contrito nullo modo præcedit ordine naturæ infusionem habitualis justitiae, etiam per modum

dispositionis ad illam, ut Vasquez sentit. Et hoc refellitur primo, quia repugnat Concilio, quod plene docet, actus poenitentiae et amoris, etiam perfectos, precedere justificationem in ratione dispositionis, ut supra probavi, et in libro sequenti latius dicam. Secundo, quia supponit falsam sententiam, nimurum, illum actum primum dilectionis, vel contritionis ab habituali gratia effective procedere, ac propterea non posse in ullo genere prius natura existere, aut esse informem, quam gratia habitualis infundatur, de qua re in eodem libro sequenti dicturi sumus.

38. *Rejicitur tertio Vasquez, 3 p., disp. 2, cap. 6.* — Tertio, quia nostra assertio non solum procedit de facto, sed etiam de possibili, seu ex hypothesi, quod contrito procedat ab auxilio, et non ab habitu, quam hypothesis esse possibilem dictus auctor non negat, et ex illa hypothesi consequenter fatetur, si peccatori detur auxilium quo eliciat contritionem ante infusionem habitus, tunc satisfactum esse talem hominem de condigno. Ex quo evidenter sequitur hominem tunc non justificari ex gratia quoad remissionem culpe, sed ex justitia, quod magnum inconveniens reputamus, tum quia inde fere evidenter sequitur idem esse de facto, suppositis aliis principiis, vel certis, vel longe probabilioribus, ut quia contrito perfecta sit ultima dispositio ad gratiam extra sacramentum, quod certum reputamus, et consequenter quod sit prior natura, quam gratia habitualis in aliquo genere, quod evidenter sequitur; unde fit consequens quod ab illa non procedat effective, quod longe probabilius esse credimus. Tum etiam quia magnum inconveniens est dicere hominem peccatorem, et inimicum Dei, posse illo modo ex justitia et ad æqualitatem satisfacere, solum quia ex auxilio gratiae actus supernaturales elicit, cum nihil possit Deo condigne placere, nisi persona operans illi sit grata; persona autem sic operans nec supponit Deo grata, nec per ipsum actum fit talis, ut supra probatum est; ergo est incapax satisfactionis de condigno. Tum denique quia ratio Concilii cogit ut dicamus talia opera, præcedentia justificationem, ex natura sua esse insufficientia ad meritum, vel satisfactionem de condigno; nam Concilium optime noverat fidem, et opera, quae ex fide ante justificationem fiunt, non fieri sine auxilio gratiae, et inspiratione Spiritus Sancti. Imo hoc late docuerat in cap. 6 et 7, et definit in canon. 4; et nihilominus positis illis actibus, dicit gratis

subsequi justificationem; ergo sentit ex natura rei sequi, et ex insufficientia talium actuum ad fundandam justitiam; ergo etiam de possibili vera est illa doctrina.

39. *Aliud subterfugium ad superiorem doctrinam.* — *Illi fundamenta.* — Adhuc vero posset aliquis tergiversari, dicendo contritionem ex auxilio gratiae elicitem, esse quidem de se æqualem satisfactionem pro peccato, etiam quoad culpam, nihilominus tamen gratia a Deo acceptari in satisfactionem, et hoc satis esse ut justificatio et remissio peccati gratis a Deo concedatur. Et ratio est, quia dilectionis actus, a quo contrito habet totum vel præcipuum valorem suum, est debitus Deo multis titulis: primo, eo quod summum bonum est, et ultimus finis ad quem ordinata et elevata est humana natura; deinde titulo gratitudinis, tertio titulo subjectionis et subordinationis debite creature ad creatorem. Denique illemet actus magis est ipsius Dei quam hominis, quia et vires ad illum faciendum præbet, et perfectius illum facit, et magis est sub dominio ejus. Unde, secluso omni debito peccati, debet homo Deo hunc amorem; ergo quamvis post offensam Dei ipsum amet, posset Deus justissime non acceptare illum amorem in satisfactionem offendæ sibi illatæ, nec propter illum remittere peccatum, aut hominem sibi reconciliare; ergo hoc satis est ut justificatio dicatur fieri gratis, etiamsi actus ille per se spectatus æquet, vel etiam supererit totam malitiam et inordinationem peccati. Sicut si aliquis debeat alteri deceam, et quia illa mutuo ab eodem accepit, et quia illum damnificavit in bonis, et creditor illa acceptet non solum in mutui solutionem, sed etiam in recompensationem damni, profecto merito dici poterit gratis recompensationem damni remisso; ergo similiter in praesenti. Quæ responsio fundamentum habet, in doctrina Anselmi, dicto libr. 1 *Cur Deus homo*, cap. 20.

40. *Exploditur dupliciter subterfugium.* — Verumtamen hæc etiam evasio, et falso nititur fundamento, et non satisfacit Concilio. Ratio prioris partis est, quia nostra contritio, vel dilectio, facta etiam ex auxilio gratiae, non tamen informata gratia sanctificante, non solum deficit ab æqualitate justitiae, quia est alias debita, sed etiam quia est impar injuriæ Deo per peccatum illatæ, ut Anselmus in sequentibus capitibus subjungit, et D. Thomas, 3 p., quæst. 4, art. 2, ad 2, docet, et parvo post declarabimus. Unde distinguere solent Theologi rigorem justitiae ab æquitate et absoluta ratione justitiae, fatenturque hominem non posse satisfacere Deo de rigore justitiae pro offensa peccati, imo nec pro pena debita, etiam per contritionem formatam, vel per alia opera procedentia a justificante gratia, quia in universum pura creatura non est capax rigorosæ justitiae apud Deum, quia non potest offerre Deo nisi quæ ab illo accepit, et illi debet, et ipsius maxime sunt. Et nihilominus docent hominem jam gratum posse vel mereri de absoluta justitia apud Deum, vel illi satisfacere pro pena temporali, vel etiam facere opus de se satisfactorium ad æqualitatem justitiae pro culpa mortali, quod tamen negant fieri posse per contritionem præcedentem, præcise spectatam, seu nondum gratia formatam; ergo id non solum est propter illam rationem, quod sit alias debita, sed etiam quia in se est insufficiens ad justitiae æquitatem.

41. *Confirmatur altera pars ex Tridentino.*

— Unde probatur altera pars de mente Concilii, et simul res ipsa confirmatur. Quia Concilium, in dicto cap. 8, affirmat primam justificationem gratis fieri a Deo, et tamen canon. 32 de augmento justitiae non dicit gratis fieri, sed ex vero merito, quod simpliciter est meritum justitiae, licet, prout est hominis, non sit rigorosæ justitiae; ergo cum Concilium dicit primam justificationem post omnes dispositiones ad illam gratis fieri, non solum excludit a præcedentibus actibus rigorem justitiae, quia sunt alias debiti, sed etiam veritatem justitiae (ut sic dicam) seu æqualitatem, quia re vera ob conditionem personæ operantis non sunt digni tanta aestimatione. Unde confirmatur, quia alias non magis daretur gratis justificatio quam gloria, vel augmentum gratiae, quod evidenter est contra mentem Concilii, et contra communem sensum Theologorum. Sequela patet, quia, si consideremus radicem contritionis, et operis meritorii augmenti gratiae, utraque radix est principium aliquod supernaturale gratuito datum; si autem spectemus debitum hominis ad Deum, utrumque opus est magis ipsius Dei, eique aliis titulis debitum; ergo, sicut est quædam gratia acceptare opus contritionis in satisfactionem, ita est quædam gratia acceptare opus aliud in meritum nove mercedis. Et ideo gratiae Dei deputat Concilium Tridentinum, sess. 6, cap. ult., cum Cœlestino Papa, epist. 1, c. 1, ut hominum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et sicut, posita lege seu pacto Dei, ne-

cessario acceptat ad præmium opus meritorium hominis justi, ita etiam necessario acceptat contritionem peccatoris, ut ei culpam remittat; ergo, si aliunde est tanta proportio et æqualitas inter contritionem, ut a peccatore ex auxilio elicitam, et remissionem peccati, quanta est inter actum meritorium justi, et præmium, non magis erit gratis justificatio prima, quam augmentum justitiae, vel acceptatio ad gloriam. Quod sine dubio est falsum, et alienum a sana doctrina, ut in lib. ult. hujus operis ex professo ostendemus.

42. *Confirmat Scriptura.* — Possumus præterea rationem factam, et doctrinam Concilii Tridentini, prout a nobis explicata est, aliis testimoniis Scripturæ, et præsertim Pauli, confirmare. Nam quæ in capite præcedenti adduximus, ad probandum remissionem peccati esse beneficium distinctum a contritione, et post illam a Deo misericorditer concessum, evidenter probant hoc beneficium gratis, et non ex aequitate justitiae dari, respectu hominis, cui confertur. Quod addo, ut excludam justitiam late sumptam, prout dicit convenientiam ad id quod Deum decet, quæ justitia optime concurrit simul cum misericordia Dei in operibus ejus, et justificatione peccatoris considerari potest, ut Anselmus et divus Thomas docuerunt. Hic autem loquimur de justitia respectu hominis et operum ejus, et secundum hunc respectum, dicit Scriptura penitentibus veniam misericorditer concedi, aut promitti, ac subinde gratis, ac ultra valorem sui operis. Sic multa ponderavimus supra ex Isaia, Jeremia, Ezechiele, Zacharia et Joele Prophetis, et ex Psalmis. Idemque probant loca Pauli citata, ad Tit. 3, et ad Roman. 3; et Matth. 18, in parabola servi, qui debebat decem millia talenta, soli misericordiae tribuitur, quod roganti dominus debitum dimiserit, ut ibi expendit Chrysostomus, homilia 62.

43. *Pauli locus, Rom. 4 et 11, optimus in rem nostram.* — Maxime vero ponderari potest caput 4 epistole ad Roman., ubi ex professo probat Abraham gratis fuisse justificatum, quia non *ex operibus*; haec enim duo esse opposita docet in capit. 11. Et, quamvis verum sit non intendere Paulum absolute excludere opera ex spiritu et viribus gratiae, sed naturæ, vel legis, tamen etiam docet justificationem, et reconciliationem cum Deo, etiamsi per fidem (utique suo modo per charitatem operantem), non fieri simpliciter ex operibus, id est, ex justitia, sed ex gratia,

Ita enim ponderat Paulus verba illa Genes. 15: *Creditit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam*, nam ex verbo illo, reputatur, colligit Abraham credendo gratum Deo factum esse, non ex justitia, sed ex gratia. Nam, inquit: *Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*; *ei autem qui non operatur, credenti autem in eum qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratiae Dei.* Ubi, licet excludat opera quæ, absolute dicta, juxta phrasim Pauli, significant opera mere humana, et non facta ex gratia, non tamen excludit opera ex fide facta, sed illa sub fide comprehendit; nam Abraham non est justificatus per fidem otiosam, sed per fidem actuosam operantem et obedientem. Et nihilominus ait Paulus Abraham non esse datum justitiam ut mercedem, sed acceptatam esse, utique ut sufficientem dispositionem, secundum propositum gratiae Dei.

44. *Occurus dubii.* — Scio expositionem hanc Pauli applicatam ad locum Genesis, habere difficultatem, quia ibi non est sermo de prima justificatione Abrahæ, sed de augmentatione justitiae. Sed hæc difficultas tractanda est ex professo inferius; nunc vero mihi non est dubium quin Paulus de prima justificatione loquatur, et per respectum ad illam verba Genesis exposuerit. Quod etiam patet ex testimonio Psalm. 31, quod in confirmationem adducit, in quo est sermo de remissione peccatorum, ut ex ipsis verbis patet: *Beati quorum remissæ sunt iniuriae*; et: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Quæ verba simili modo Paulus exponit, dicens: *Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus*, id est, quem Deus gratis justificat, seu gratis acceptat, ut illi justitiam infundat, *sine operibus*, utique valorem condignum habentibus, sed acceptatis, quia ex fide procedunt. Quæ expositio est divi Thomæ et valde consentanea aliis Patribus; et, juxta illam, per dicta verba, docet Paulus justificationem, et remissionem peccatorum non fieri ex justitia, etiam supposita fide operante per auxilium gratiae. Et hunc sensum indicavit ibi Tolet., annot. 7, dicens: *Actus reputari dicitur in justitiam, quando ex se talis non est, nec inducit justitiam ex natura sua, sed quia a Deo acceptatur et assunxit, ut per eum justitiam communicit*; et infra: *Fidem reputari in justitiam est fidem, quæ ex se justitia non est, nec justitiam facit, a Deo ad justitiam com-*

municandam, quatenus gratia ac charitate per Spiritum Sanctum diffusa formaliter consistit, acceptari. Quod ita est de fide intelligentium, ut sub fide comprehendatur omnis dispositio ad justitiam necessaria, sicut de Abraham dixi.

45. *Egregia confirmatio ex Augustino.* — Occurrunt tacitæ objectioni contra doctrinam Augustini. — Confirmatque egregie hanc expositionem et sententiam Augustinus in Psal. 119, circa illa verba: *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus. Per quas (ait, utique voluntates) nullum confidentem deserit misericordia, nullius est iniurias impunita.* Per confidentem igitur vere penitentem intelligit. Unde cum Psalmista subjungit: *Confessio et magnificientia opus ejus*, per magnificantiam, justificationem, et per confessionem, contritionem interpretatur. Sic enim inquit: *Quid magnificentius quam justificare impium? Sed opus fortasse hominis prævenit istam magnificantiam Dei, ut cum fuerit peccata confessus, iustificari mereatur.* Quæ posteriora verba non interrogando, sed asserendo pronuntiat; et, licet interponat particulam *fortasse*, non est quia de veritate assertionis dubitet, sed ut tacitam difficultatem insinuet. Unde statim assertionem confirmat exemplis Publicani et Magdalene, et repetit: *Hæc est magnificientia Domini, justificatio peccatoris, quoniam qui se humiliat exaltabitur, et qui se exaltat humiliabitur.* *Hæc est magnificientia Domini, quoniam ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia; sed fortasse ex operibus?* Hæc est difficultas quam prius insinuaverat, cui respondet: *Non ex operibus, ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumus figuratum, creati in Christo in operibus bonis. Justitiam enim homo non operatur, nisi justificatus.* Credens autem in eum qui justificat impium, a fide incipit, ut bona opera non precedentia, quod meruit, sed consequentia, quod accepit, ostendant. Unde ergo illa confessio? nondum quidem opus est justitiae, sed delicti improbatio. Sed quoquo modo se habeat, nec in ipsa de te, homo, glorieris; unde infra concludit: *Non ergo sola magnificientia qua justificatur impius, sed et confessio, et magnificientia opus ejus.* Ex quo egregio testimonio habemus secundum Augustini confessionem, id est, veram penitentiam, seu contritionem, et justificationem esse diversa opera, et utrumque esse opus gratiae, et opus confessionis præcedere magnificantiam justificationis, non tanquam opus justitiae, id est, quod ex justitia obtineat justitiam, quia tale opus justitiae non est, nisi ab homine justificato, sed ut aliqualis ratio, vel dispositio, vel etiam aliquale meritum, de quo gloriari homo non potest, cum ipsum etiam sit ex gratia. Omitto alios Patres, quia in præcedenti capite sufficienter allegati sunt.

46. *Duplici principio nititur superior discursus.* — Ultimo addere possūmus rationem, et inter varias quæ afferri solent, illam maxime probamus, quam divus Thomas et grauiores Theologi tradiderunt, et omnibus peccatis mortalibus generalis est, et duobus nimirum principiis. Unum est, omne peccatum mortale esse gravem injuriam et offendit Dei contra justitiam illi debitam. Aliud est, injuriam similem crescere ex dignitate personæ satisfacentis. Ex quibus concluditur peccatum, ut est offendit Dei infinitæ maiestatis, habere ex persona offensa quamdam infinitatem, quam non habet satisfactio peccatoris, etiamsi ex auxilio speciali, et per actum charitatis vel contritionis fiat, et ideo esse non posse æqualem satisfactionem.

47. *Impugnat Vasquez primum principium proxime positum.* — Hanc autem rationem duobus modis impugnat P. Vasquez. Prior est supra tactus, negando primum fundatum ejus, nimirum, omne peccatum mortale esse propriam injuriam Dei, quæ fit contra justitiam respectu ejusdem Dei, sed peccatum dici offendit vel injuriam Dei lato modo, quod suadet rationibus supra relatis. Unde infert primo, etiam illa peccata, quæ directe fiunt in Dei contumeliam et injuriam, ut sunt blasphemie, maledicta, et opprobria contra Deum, vel falsa testimonia contra eum dicta, non esse injurias, quæ sint contra justitiam, quia non laedunt Deum in bonis suis, sed esse lato modo injustitiam. Secundo, infert non obligari peccatorem ex propria justitia ad satisfaciendum Deo pro peccato, quia non est propria obligatio justitiae ad satisfaciendum, nisi induat rationem restitutionis aliquis nocimenti in bonis alterius facti, quod ita resarcitur per satisfactionem, ut cedat in ejus commodum, qui injuriam passus est. Sicut inter homines, etiamsi servus, vel subditus transgredietur legem, vel mandatum domini, aut principis, non tenetur ex justitia ad aliquam satisfactionem, quia nec ad aliquam restitutionem tunc tenetur, cum damnum in bonis domini non intulerit; quod si honorem vel famam ejus læsit, tunc tenebitur ex justitia satisfacere, quantum ad restitutionem famæ vel honoris fuerit necessarium. At vero